

ตำนานพระร่วง

พระร่วง ถือเป็นวีรบุรุษในตำนานของคนไทยมาตั้งแต่อดีตกาล ซึ่งในความจริงเป็นบุคคลสมมุติทางประวัติศาสตร์ที่คนไทยรับรู้ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณและเป็นแรงบันดาลใจให้คนไทยปลดแอกจากรัฐขอม จนสามารถตั้งรากฐานบ้านเมืองของคนไทยที่เป็นอิสระ ตำนานพระร่วงปรากฏเป็นตำนานปรัมปรา มุขปาฐะ และนิทานชาวบ้าน ของกลุ่มคนไทยในหลายๆ ภูมิภาค ได้แก่ พงสาวดารเหนือ พงสาวดารมอญ แม้กระทั่งในตำนานของเมืองนครศรีธรรมราชก็มีการกล่าวถึงพระร่วงซึ่งเป็นกษัตริย์สุโขทัยมาอัญเชิญพระพุทธรูปขึ้นไปยังประดิษฐานที่เมืองสุโขทัย

ตำนานพระร่วงในพงสาวดารเหนือที่กล่าวถึงพระองค์ในฐานะค้ำดวงศัของกษัตริย์สุโขทัยมีอยู่ 2 เรื่องด้วยกัน ได้แก่พระร่วงสวรรคโลก กล่าวถึงพระร่วงที่เป็นโอรสของกษัตริย์องค์หนึ่ง ซึ่งครองเมืองแล้วออกไปบำเพ็ญพรตอยู่ในป่าชื่อพระอภัยราชคามณี โดยเหตุการณ์เกิดที่เมืองสวรรคโลกบริเวณแก่งหลวงซึ่งอยู่ในเขตอำเภอหน้าอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย อีกตำนานหนึ่งคือ พระร่วงชาวละโวผู้มีความวิเศษ ทรงเป็นบุตรของนายคงเกรา หัวหน้าชาวไทยที่ต้องส่งส่วยน้ำให้ขอมเมื่อถึงเวลาที่ชาวไทยต้องส่งส่วยน้ำโดยบรรจุในเครื่องดินเผาจากเมืองลพบุรีไปเมืองขอมเนื่องจากเครื่องดินเผาเป็นภาชนะหนัก พระร่วงจึงใช้วาจาสิทธิ์ขอให้ชะลอมสามารถใส่ไปได้จึงทำให้การขนส่งน้ำมีน้ำหนักเบาและจัดส่งได้ทันเวลาพระเจ้าปทุมสุริยวงศ์กษัตริย์ขอมจึงเกิดความอาฆาตมาดร้ายทำให้ต้องหนีไปบวชที่เมืองสุโขทัยกษัตริย์ขอมก็ส่งสายลับคำดินไปไล่ที่ลานวัด พระร่วงจึงเอ่ยวาจาสิทธิ์ให้หยุดอยู่ตรงนั้นทำให้สายลับกลายเป็นหินไป

ตำนานพระร่วงชาวละโวนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงนำมาพระราชทานเป็นบทละครเรื่องพระร่วง ซึ่งเป็นเรื่องการปลดแอกประเทศไทยและก่อตั้งรัฐอิสระจากของ โดยพระร่วงได้เป็นกษัตริย์ครองกรุงสุโขทัยสืบต่อมา โดยมีพระราชประสงค์เพื่อปลูกฝังให้คนไทยมีความยึดมั่นต่อชาติและพระมหากษัตริย์ ซึ่งทำให้คนไทยรับรู้วีรกรรมของพระร่วงตามตำนานฉบับมาจนถึงปัจจุบัน

การเชื่อมโยงพระร่วงกับการสืบเชื้อพระวงศ์ของกษัตริย์สุโขทัยค่อนข้างมีความคลุมเครือ เพราะในทางประวัติศาสตร์ถือว่าพ่อขุนศรีอินทราทิตย์เป็นผู้สถาปนารัฐสุโขทัย จากการศึกษาจารึกสมัยสุโขทัยที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ก็ไม่ได้กล่าวเรียกพระองค์และกษัตริย์ที่สืบเชื้อสายจากพระองค์ว่าพระร่วงเลย เพียงแต่ได้รับการเรียกขานจากเมืองใกล้เคียงว่าวงศ์พระร่วงอย่างไรก็ตามก็มีการใช้คำว่าพระร่วงในการเรียกชื่อสถานที่โบราณต่างๆ อาทิ *โตรกพระร่วงลงพระขัน* ซึ่งเป็นร่องน้ำธรรมชาติที่ตำนานกล่าวว่าพระร่วงใช้พระขันพินหินตรงนั้นให้แตกออกเป็นร่องน้ำเพื่อให้ น้ำจากเทือกเขาไหลลงไปยังเมืองสุโขทัยได้*ทอปปูพญาร่วง* ท่อส่งน้ำไปยังเมืองสุโขทัย ซึ่งคำว่าปูพญาที่ปรากฏในจารึกสุโขทัยมักหมายถึงบรรพบุรุษที่กษัตริย์ให้ความเคารพนบอบ ชื่อเรียกสถานที่โบราณเหล่านี้เป็นการแสดงถึงการรับรู้ถึงตำนานหรือความเป็นวีรบุรุษของพระร่วงในสังคมโบราณ

การเริ่มต้นใช้คำว่าพระร่วงแทนพระนามของกษัตริย์สุโขทัยนั้น ปรากฏอยู่ในพงสาวดารเหนือในเหตุการณ์ที่กษัตริย์ 3 พระองค์ที่เป็นพระสหายร่วมสาบานขึ้นพื้นที่สำหรับสร้างนครพิงค์ ได้แก่ พญามังรายของล้านนา พญาเมืองของรัฐพะเยา และพระร่วงของสุโขทัย ซึ่งพระร่วงองค์นี้หมายถึง พระยารามราช หรือพ่อขุนรามคำแหงมหาราชสมเด็จพระมหาธรรมราชาแห่งสุโขทัยมีสันนิษฐานว่า พระร่วงที่นครรัฐต่างๆ ใช้เรียกกษัตริย์สุโขทัยนั้นคงหมายถึงพระยารามราชหรือพ่อขุนรามคำแหง โดยเรียกว่าพระยาร่วงหรือบางตำนานทางภาคเหนือเรียกเป็นภาษาบาลีว่า พญารังคราช ภายหลังจึงนำไปใช้เรียกกษัตริย์ที่สืบเชื้อพระวงศ์ต่อจากพ่อขุนรามคำแหงแทนด้วยคำว่าพระร่วงทั้งหมด แม้แต่ในสมัยอยุธยาก็ยังคงออกนามเชื้อพระวงศ์ที่สืบสายมาจากกษัตริย์สุโขทัยว่าวงศ์พระร่วง